

Anders Fogh Jensen: De kendte og det kendte har forkørselsret

Foto: Leif Tuxen

17. januar 2020, kl. 0:00, opdateret 17. maj, kl. 0:10

I sin roman "Uvidenheden" fra 2000 skildrer Milan Kundera som altid den eksileredes vilkår med refleksioner tilbage til sin tid i det daværende Tjekkosllovakiet. På et tidspunkt beskriver han en maler, som hovedpersonen kendte: "Faktisk var maleriet fra 1955, den epoke hvor den socialistiske kunstdoktrin på det strengeste foreskrev realismen: kunstneren, en passioneret modernist, ville hellere have malet, som man dengang malede overalt i verden, det vil sige i den abstrakte stil, men samtidig ville han gerne have sine værker udstillet; han måtte derfor finde det magiske punkt, hvor ideologernes imperativer og hans kunstnerlyst mødtes; de usle rønner som vidnede om arbejdernes liv, var hans tribut til ideologerne, de voldsomt urealistiske farver var hans gave til sig selv," skriver Kundera.

I mindet om "ideologernes imperativer" synes nutidens marked at være at foretrække. Nu kan man frit male, skrive, komponere, udbyde på et marked og udtale sig, som man vil.

Så enkelt er det imidlertid ikke. Ikke fordi én censur er erstattet af en anden. Men fordi det at kunne komme til udtryk og blive set, læst eller hørt kræver, at man følger de veje, der allerede er banet.

Forlaget og pladeselskabet siger ikke længere, "det er for farligt at udgive", men "det kan vi ikke sælge". Censurens bom er blevet erstattet af junglens vejløshed. Nu må man rette ind på de veje, som markedets nuværende efterspørgsel lader forudsige. Det lader sig ikke bare begrænse til kunsten, det er enhver erhvervsdrivendes og enhver forskers lod, at markedet dikterer, hvad der får lov at gå, og hvad der må standse og lukke.

Hvad handler alt det her om? Det handler om monokultur. I de eksilerede dissidenters pen beskrives det, hvordan det anderledes ikke må få udtryk, uanset dets blændende kvalitet. Hvad vi kan se nu er, at markedet også skaber en monokultur, det afgrænses blot ikke med bomme, men med vejløshed. Prøv at tage en tur hen over FM-båndet eller DAB+-båndet, og hør, hvor meget alle radiostationer ligner hinanden. Det er, som om det er den samme radiostation hele vejen igennem. Det er ikke blevet en pluralitet af vejnet, men en stadig mere stabil motorvej af det samme.

Nogle vil indvende, at der jo er et mylder af podcasts, der tilgodeser alskens ønsker. Jo, men er disse betalte, så alle involverede kan leve og betale deres husleje med det, de leverer? Rodnettet uden om motorvejene findes, men disse stier lever ikke eksistentielt bæredygtige liv, og derfor søger man ofte tilbage til motorvejens rabat.

Hvad er det så, der bestemmer, hvem der kan køre på monokulturens motorveje? Det er blandt andet modeluner. Hvis du vil op på motorvejen eller blive på den, må du have sans for, hvad der er på mode. Hvis du eksempelvis søger forskningsmidler, så retter du ikke din forskningsansøgning i retning af, hvad der er brug for, men formulerer den efter, hvad er på mode. Men en endnu mere vigtig faktor er kendisplanet. De forgangne ugers debat om Klaus Rothsteins kommentar i Weekendavisen til direktør Malou Aamunds kommende roman er blevet præget af køn, men jeg tror også, at der lå en anden pointe i kommentaren, nemlig at så meget af det, der finder vej på markedet, er endnu en rundgang med de kendte. Prøv at gå ind i en af de tilbageværende boghandler og se dig omkring: Ansigterne fra fjernsynet præger alle bogforsiderne – næppe fordi de er de bedste skribenter, men fordi de er kendte. Dem, der bliver brugt, er dem, der bliver brugt – og det kan fristes en ud i at lade misbruge for at få en tur på motorvejen, for det er trods alt bedre at blive misbrugt end slet ikke at blive brugt.